

FIIA 23/2016

COMMENT

Bart Gaens
Ulkopoliittinen instituutti

Yhdysvallat Aasiassa ja Tyynellämerellä: ulkopoliittinen painopiste muuttuvalla alueella

Aasian ja Tyynenmeren maat solmivat joustavia kumppanuuksia, ja alueen talous kietoutuu yhteen. Nämä seikat ja tasapainottavien strategioiden lisääntyminen heijastelevat alueen muutosta. Yhdysvaltain täytyy mukautua muutoksiin voidakseen säilyttää asemansa alueella ja saavuttaakseen uuden tasapainotilan.

Barack Obaman kymmenes ja viimeinen matka Aasiaan Yhdysvaltain presidenttinä osoittautui kivikkoiseksi. Kun presidentin kone saapui Hangzhouhun G20-huippukokousta varten syyskuussa, kiinalaiset isännät epäonnistuivat vastaanottamaan presidentin arvokkaasti. Tapaus tuli tunnetuksi nimellä *stairgate*. Juuri ennen lähtöään Laosiin Itä-Aasian huippukokoukseen Obama joutui vielä Filippiinien presidentin Rodrigo Duterte sanallisen loukkauksen kohteeksi. Duterte vihjaili, että Filippiinit voisi ”irrottautua” Yhdysvalloista ja asettua Kiinan rinnalle.

Media on maailmanlaajuisesti uutisoinut tapaukset esimerkkeinä siitä, että Yhdysvaltain vaikutusvalta Aasiassa ja Tyynellämerellä on heikentynyt ja Yhdysvaltain strateginen suuntaus alueelle on epäonnistunut. Tämä on kuitenkin väärä tulkinta.

Presidenttikausillaan Obama suuntasi Yhdysvaltain huomion uudelleen Aasiaan, globaalin talouskasvun moottoriin. Hän muistutti siitä, että Yhdysvaltoja tarvitaan alueella turvallisuuden takaajana, sillä aluetta leimaavat kiristynyt valtapeli ja sotilaallinen varustelu.

Lisäksi Obama onnistui diplomaattisuhteissa. Hän vakiinnutti Yhdysvaltain jäsenyyden Itä-Aasian huippukokouksessa, alueellisessa keskustelufoorumissa, jota johtaa

Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestö ASEAN. Yhdysvaltain pragmaattisen lähentymisen politiikka Myanmarin kanssa auttoi maata merkittävässä poliittisessa murroksessa. Vietnamin-suhteissa käännettiin uusi lehti, mikä johti puolustusyhteistyön syvenemiseen ja yhteisiin sotilasharjoituksiin. Lisäksi Obama oli ensimmäinen Laosissa vierailut Yhdysvaltain presidentti.

Vähintään yhtä tärkeää on ollut se, että Yhdysvallat on lujittanut liittolaissuhdettaan Japanin ja Etelä-Korean kanssa.

Kun Yhdysvallat peräänkuulutti aiempaa tiiviimpää sotilas- ja turvallisuusyhteistyötä Japanin kanssa, Tokio vastasi perustamalla kansallisen turvallisuusneuvoston. Lisäksi Japani sääti lain, joka mahdollistaa puolustukseen liittyvän tiedon julistamisen salaiseksi. Lain turvin Japani voi jakaa tietoja Yhdysvaltain viranomaisten kanssa ilman mediahuomiota. Lisäksi Japani voi nyt aiempaa helpommin käyttää oikeuttaan kollektiiviseen itsepuolustukseen, mikä antaa maalle mahdollisuuden auttaa liittolaistaan mahdollisissa sotilaallisissa konflikteissa.

Etelä-Korea salli Yhdysvaltain sijoittaa alueelleen THAAD-ohjuspuolustusjärjestelmän. Maa kärsii Pohjois-Korean arvaamatoman hallinnon aiheuttamasta uhkasta. Lisäksi Yhdysvaltain

diplomaattinen painostus edesauttoi Japanin ja Etelä-Korean suhteiden lämpenemistä, ja maat onnistuivat sopimaan kiistansa niin sanotuista lohtunaisista.

Positiivisista kehityskuluista huolimatta Aasian ja Tyynenmeren alue on muutoksessa. Se johtuu ennen kaikkea Kiinan vaikutusvallan kasvusta.

Kiina kasvattaa ja nykyaikaistaa asevoimiaan nopeasti. Kiina lisää myös taloudellista ja poliittista valtaansa Kaakkois-Aasiassa ja ajaa määrätietoisesti omia ydinintressejään Itä- ja Etelä-Kiinan merellä. Lisäksi maa pyrkii ”uudelleenyhdistymään” Kiinan tasavallan eli Taiwanin kanssa.

Kiina on myös alueen taloudellisen yhdentymisen moottori. Maa johtaa muun muassa uusien liikenneyhteyksien rakentamista, kuten uusia silkkitehankkeita.

Kiinan valta-aseman vuoksi Yhdysvallat joutuu sekä toimimaan Kiinan kanssa että kilpailemaan sitä vastaan alueellisesta vaikutusvallasta. Yhdysvaltain täytyy myös seurata tarkasti kolmea keskeistä ilmiötä alueella.

Ensinnäkin yhä useampi alueen maa on valmis kilpailuttamaan Kiinaa ja Yhdysvaltoja vastakkain. Esimerkiksi Myanmar tasapainotti taloudellista riippuvuuttaan Kiinasta avautumalla niin Yhdysvalloista,

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 4327000

Fax

(09) 4327799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielentarkistuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Euroopasta kuin Japanistakin tuleville sijoituksille. Vietnamin kommunistisella hallinnolla on vahvat diplomaattisuhteet Kiinaan, mutta Vietnam on osoittanut haluvansa solmia strategisia yhteyksiä Washingtoniin. Vietnam tukeutuu Yhdysvaltoihin etenkin Spratlysaaria koskevassa aluekiistassa. Filippiinien presidentin kommentit Kiinan-suhteiden lämmittämisestä puolestaan olivat kaiketi yritys pelata Washington Pekingiä vastaan. Lisäksi Duterteen tavoitteena lienee ollut houkutella Kiinaa lopettamaan pakotteet ja lisäämään investointeja sekä apua Filippiineille.

Toiseksi alueen maat muodostavat keskenään strategisia kumppanuuksia, jotka ovat aiempaa löyhempiä, epämuodollisempia ja kohdenne-tumpia. Tällaiset kumppanuudet täydentävät niitä Yhdysvaltain ja Kaakkois-Aasian maiden kahden-välisiä liittolaissuhteita, joissa Yhdysvalloilla on ollut keskeinen rooli ja joihin Yhdysvaltain valta-asema on perustunut.

Esimerkiksi Japanilla on strategisen kumppanuus ASEAN:in kanssa, ja maa on allekirjoittanut erillissopimuksia Indonesian, Filippiinien ja Vietnamin kanssa. Näissä kumppanuuksissa merkittävää on sellainen apu, jonka tavoitteena on lisätä alueen turvallisuutta.

Lisäksi Japanilla on kumppanuussopimus Intian kanssa. Se keskittyy talouteen, teknologiaan ja infrastruktuuriin mutta myös neljänkeskiseen turvallisuusyhteistyöhön Yhdysvaltain ja Australian kanssa. Tällaiset kumppanuudet tarjoavat Japanin kaltaisille maille Yhdysvaltain liittolaissuhteen rinnalle keinon muokata alueellista turvallisuusympäristöä.

Kolmanneksi alue yhdentyy edelleen taloudessa, kaupassa ja investoinneissa. Yhteyksien toivuus on avainasemassa.

Näyttää epätodennäköiseltä, että Yhdysvaltain kongressi ratifioisi Tyynenmeren alueen kauppasopimusta (Transpacific Partnership, TPP). Sopimuksen epäonnistuminen heikentäisi Yhdysvaltain taloudellista painoarvoa alueella: Yhdysvallat ei enää pystyisi määräämään talouden pelisääntöjä. Yhdysvaltain asema muuttuisi myös aasialaisten kumppanien silmissä. Tämä auttaisi Kiinaa maan pyrkimyksissä alueen johtavaksi talousmahdiksi.

Yhdysvaltain uuden hallinnon tulee tehdä yhteistyötä Pekingin kanssa ja pitää yllä strategista ja sotilaallista sitoumustaan koko Aasian ja Tyynenmeren alueeseen. Hallinnon tulee ottaa huomioon yllä mainitut kolme ilmiötä riippumatta siitä, kenestä tulee seuraava presidentti.